

## **INSTITUCIJE EVROPSKE UNIJE**

1. **EVROPSKI SAVET** - je glavni, upravljački organ Unije, na njemu se donose strateške političke odluke. On ima međunarodnu strukturu. Ustanovljen je tokom Samita u

**Parizu 9. i**

**10.12.1974.**

god na inicijativu francuskog predsednika Žiskara de Estena. Njegova uloga je davanje političkih impulsa. To je politički centar EU. On je sastavljen od šefova država ili vlada država članica, u njegov sastav ulazi i predsednik Komisije. Pridružuju im se ministri inostranih poslova i jedan član Komisije (po pravilu potpredsednik zadužen za spoljne poslove). Evropski savet se sastaje najmanje 2 puta godišnje. O svom radu i donetim odlukama podnosi izveštaj Evropskom parlamentu posle svakog zasedanja. Podnosi i godišnji izveštaj Parlamentu. Sastanci se održavaju u različitim mestima a kada EU bude brojala više od 18 članica, sastanci će biti održavani u Briselu. Nadležnosti su mu vrlo široke, sve delatnosti koje se mogu svrstati u najširi upravljački kontekst. Odlučuje da li su članice ispunile uslov za prelazak na jedinstvenu valutu, arbitrira u značajnim međunarodnim problemima, može izreci mere suspenzije, odlučuje o budućim strategijama.

2. **SAVET MINISTARA (SAVET EU)** - sastavljen je od po 1 predstavnika svake države članice. Osnovni je zakonodavac EU. Čine ga ministri država članica. Kada se raspravlja o značajnim političkim pitanjima onda u sastav Saveta ulaze šefovi država ili vlada. Kada je reč o manje značajnim pitanjima, u sastav ulaze ministri odgovarajućih resora. Poznat je pod nazivom Savet ministara. Predsedavanje je rotirajuće, na 6 meseci predsedava svaka država naizmenično azbučnim redom. Posle proširenja 1995.god predsedavaju male pa velike zemlje. Savet donosi Pravilnik o svom radu. Administrativne poslove obavlja Generalni sekretarijat. Zaseda 10 puta godišnje. Nadležnosti su mu da osigurava da se izvršavaju obaveze predviđene u Ugovoru o osnivanju, donosi odluku o raspisivanju izbora za Evropski Parlament, donosi odluke iz korpusa sekundarnog zakonodavstva, ima pravo da menja broj sudija Evropskog suda, broj članova Komisije i drugih institucija. On je najznačajniji organ odlučivanja u EU. Odluke se mogu donositi jednoglasno, prostom

većinom i kvalifikovanom većinom.

3. **KOMISIJA** - nastala je 1965.god kao fuzija izvršnih organa zajednice. Sastaje se u Briselu. Sačinjava preporuke za Savet i Parlament. Sastavljena je od članova iz država članica. Po 2 člana iz Francuske, Holandije, Norveške, V.Britanije, Španije, po 1 član iz ostalih država. Pre proširenja imala je 20 članova uključujući predsednika i dva potpredsednika. Članovi su zvaničnici EU i nisu obavezni da primaju uputstva svojih Vlada. Mandat im traje 5 godina. Okupljaju se jednom nedeljno i to sredom. Komisija je podeljena na Generalne direktorate. Oni imaju razuđen činovnički aparat sačinjen od uglednog i prestižnog personala. Funkcije Komisije su različite i dele se u tri grupe. Prva grupa funkcija je inicijator komunitarnih akcija. Druga grupa obuhvata staranje o primeni osnivačkih ugovora. Treća grupa se može označiti kao izvršna. Postoji i nova funkcija u spoljnoj politici koja zahteva da bude pregovarač u pojedinim ugovorima.

Komisija obezbeđuje pravilno delovanje i razvoj zajedničkog tržišta.

1. **PARLAMENT** - sedište je u Strazburu gde se održava 12 plenarnih sednica. Ima 626 članova a Ugovorom iz Nice je predviđeno povećanje na najviše 732 člana. Bira se svake 5 godine na direktnim izborima u svakoj državi članici. Generalni sekretarijat smesten je u Luksemburgu. Njegova uloga je da obavlja demokratsku kontrolu institucija EU. Ranije se zvao Asambleja i bio je predviđen u Rimskom ugovoru iz 1957.god. Ima značajna ovlašćenja u razmatranjima budžetskih pitanja koja su usledila nakon donošenja Sporazuma iz Brisela 25.jula 1975. a stupila na snagu posle usvajanja Mastrohskog ugovora iz 1993.god. Posедуje zakonodavne nadležnosti i nadležnosti u pogledu političke kontrole. Sastaje se 2 utorka u martu. Predsedništvo čine: predsednik (6,5god), 14 potpredsednika, 5 kvestora. On formira političke grupacije 70 nacionalnih partija.

2. **EVROPSKI SUD PRAVDE** - sedište je u Luksemburgu. Sastavljen je od po 1 sudije iz svake države članice. Biraju se na 6 god i mogu biti ponovo birani. Pored sudija ima i 9 Opštih pravobranilaca -oni pripremaju predloge sudijama za pojedine slučajeve u obliku pripremnog mišljenja. Za vreme trajanja mandata ne mogu obavljati ni jednu drugu funkciju. Predsednik se bira na 3 godine iz sastava sudija i on predsedava plenarnim sednicama. Iako je formiran na osnovu međunarodnog ugovora razlikuje se od ostalih međunarodnih sudskih organa (njihova nadležnost je fakultativna a njegova je obavezna). Takođe međunarodni sudovi ne tumače propise. Njegov nadnacionalni karakter ogleda se u nezavisnosti njegovih sudija i pravobranilaca. Reč je o netipičnoj *sui generis* sudskoj instituciji. Ima osnovnu funkciju da obezbedi pravilnu primenu osnivačkih ugovora, garantuje poštovanje prava, osigurava evropsko pravo. Ovom sudu pridružen je i Prvostepeni sud čiji je zadatak da rastereti Sud pravde EU. Postupak pred Sudom pravde je regulisan Protokolima o Statutu suda uz osnivačke ugovore i Poslovnikom o radu. Poslovnik o radu donosi Sud. Za primenu potrebno je jednoglasno odobrenje Saveta. Postoje dve

vrste postupaka pred Sudom: postupak po direktnim tužbama i postupak po prethodnim pitanjima. Mogu se voditi i posebni postupci: postupak po prigovoru treće strane (pravo na podnošenje ove tužbe imaju države članice, institucije EU i fizička i pravna lica), postupak po osnovu otkrivanja nove činjenice (sve strane u sporu mogu podneti zahtev za obnovu postupka), tumačenje presude (pravo na pokretanje postupka imaju sve strane u sporu i organi EU).

3. **COREPER**- komitet stalnih predstavnika država članica. Sačinjavaju ga službenici visokog ranga, ambasadori država članica. Dva nivoa funkcionisanja: 1. ambadorski nivo-pitanja vezana za spoljne poslove, važna ekonomska i finansijska pitanja, 2. nivo zamenika stalnih predstavnika-bave se manje značajnim pitanjima.

## OSTALE INSTITUCIJE

1. **CENTRALNA BANKA** - deo Evropskog sistema centralnih banaka. Osim nje tu ulaze i nacionalne centralne banke država članica. Sedište je u Frankfurtu. Ona je nadležna da se bavi kreiranjem i vođenjem monetarne politike EU. Osnovni zadatak -da osigura monetarnu stabilnost, upravlja poslovima vezanih za evro. To obuhvata sve faze od štampanja do emisije. Ona obavlja devizne poslove, drži i upravlja deviznim rezervama država članica i unapređuje funkcionisanje platnog prometa. Politika cena mora biti u saglasnosti sa osnovnim principima ekonomske politike EU. Ona raspolaže sopstvenim sredstvima i kapitalom, sto joj omogućava da samostalno deluje i interveniše na tržištu. Najvažniji organi centralne banke: 1. Savet guvernera - čine ga guverneri nacionalnih centralnih banaka, sastaje se 10 puta godišnje, obavlja upravljačke funkcije, odluke donosi prostom većinom, utvrđuje monetarnu politiku EU. 2. Izvršni odbor - sastav čine predsednik, potpredsednik, 4 člana, izborni period je 8 godina bez prava ponovnog izbora, on je organ upravljanja koji sprovodi monetarnu politiku u skladu sa odlukama Saveta guvernera.

2. **EVROPSKA INVESTICIONA BANKA** - osnovana je Rimskim ugovorom 1957.god. Njen osnovni cilj je da finansira projekte koji doprinose skladnom razvoju zajedničkog tržišta i projekte u manje razvijenim regionima. Pomaže i razvoj malih i srednjih preduzeća ulaganjem kapitala i davanjem kredita. Organi investicione banke su: Savet guvernera, Administrativni savet, Upravni komitet. Savet guvernera čine ministri država članica banke. On kreira kreditnu politiku banke. Administrativni savet ima 25 članova i veći broj zamenika. On donosi odluku o davanju garancija, kredita i pozajmica. Upravni komitet sprovodi politiku Administrativnog saveta i obavlja dnevne poslove.

3. **KOMITET REGIONA I LOKALNIH VLASTI**- uspostavljen je Mastihtskim ugovorom prema kome komitet mora biti konsultovan u vezi svih predloga akata kojima se raspolaže ili se dodiruju regionalni interesi. Značajna je njegova uloga u dizajniranju politike EU na nižim nivoima vlasti. Ovaj organ reprezentuje regionalne interese, deluje savetodavno i bavi se kulturom, zdravstvom, transevropskom mrežom i aktivnostima koje se odnose na izgradnju privrednog i socijalnog sklada. Komitet ima predsedništvo, stručne komisije, plenum i generalni sekretarijat.

4. **EKONOMSKO SOCIJALNI KOMITET**- on je konsultativni organ u sferi donošenja odluka u Uniji. Članove biraju Vlade država članica a postavlja ih Savet. Komitet može biti konsultovan kada se razmatraju pitanja iz pojedinih sektora njegove delatnosti. Daje savete

institucijama Unije ali njegovi predlozi često ostaju bez učinka.

5. **REVIZORSKI SUD**- ustanovljen je 1975.god. Sastavljen od po 1 člana koji potiču iz država članica. Posle Ugovora iz Nice biraju se na 6 godina (pre toga na 3) i mogu biti ponovo birani. Bira ih Savet kvalifikovanom većinom a regrutuju se iz redova stručnjaka koji su obavljali visoke f-je finansijske kontrole. Vršiti kontrolu i superviziju budžetskih i finansijskih raspolaganja. Godišnji izveštaj Suda se objavljuje u Službenom glasniku. Sud je dužan da podnese izveštaj o svim neregularnostima, deluje preventivno i naziva se *finansijskom savešću EU*

. Najvažnije je što deluje na popravljanju finansijske discipline metodama kontrole i neposrednog uvida. Može podnositi i specifične izveštaje o pojedinim važnim pitanjima. On vrši samo spoljnu kontrolu.

6. **SUD PRVE INSTANCE**- ili Prvostepeni sud, uspostavio ga je Jedinstveni evropski akt 1986.god. Razlog njegovog formiranja je potreba da se Sud pravde rastereti. Sastavljen je od 15 članova koji sude u većima sastavljenim od 3 ili 5 sudija. Imenuju ih Vlade država članica na period od 6 godina i mogu ponovo biti birani. Predsednik Suda se bira na 3 godine. Nadležnost: sporovi između Zajednice i njenih službenika; sporovi iz oblasti nadoknade specifičnih šteta po tužbama podnetim protiv Komisije; sporovi nastali po tužbama u vezi konkurencije; tužbe po osnovu arbitražne klauzule; tužbe za kontrolu zakonitosti koje podnose fizička i pravna lica. Ovaj sud nije samostalan organ vec je pridodat Sudu pravde i protiv njegovih presuda se može ulagati tužba Sudu pravde samo usled: nenadležnosti Suda prve instance, materijalne povrede Prava EU, povreda pravila postupka. Broj sporova pred ovim sudom povećava se posle Ugovora iz Nice.

7. **OMBUDSMAN**- organ koji je uspostavljen ugovorom iz Matrihta. Njegovo ustrojstvo je uglavnom bazirano na skandinavskoj pravnoj tradiciji. Ombudsmana imenuje Evropski Parlament . On prima žalbe od svakog građanina Unije ili svakog fizičkog ili pravnog lica koje ima statutarno sedšste u nekoj državi članici, a koje se odnose na slučaj loše uprave u radu komunitarnih organa ili tela sa izuzetkom Suda pravde i Prvostepenog suda. Potpuno je nezavisan u vršenju svojih f-ja, ne može da trazi niti da primi uputstva od bilo kog organa ili institucije. Posle dobijanja predstavke, ombudsman može da zahteva od institucija na koje se žalba odnosi da donesu odgovarajuca akta i da daju sve relevantne informacije u vezi sa tim predmetom. Ombudsman može u vezi sa bilo kojim pitanjem da uputi izveštaj Parlamentu a dužan je i da Parlamentu podnese godišnji izveštaj. Bira se i imenuje posle izbora Evropskog Parlamenta za isti izborni period.

## **OSNIVAČKI UGOVORI**

**1. UGOVOR O EVROPSKOJ ZAJEDNICI ZA UGLJ I ČELIK** - prva Evropska zajednica. Razvijena sa namerom da se uspostavi miroljubivo i efikasno korišćenje resursa uglja i čelika. Ugovor potpisan 18. aprila 1951.god, a stupio je na snagu 25. jula 1952.god. Ovim ugovorom su pored Visoke vlasti formirane sledeće institucije: Savet ministara, Asambleja i Sud pravde. Najvažniji organ - Visoka vlast - stara se o realizaciji ciljeva iz ugovora, a to je uspostavljanje zajedničkog tržišta, ukidanje carina i barijera radi slobodnog prometa uglja i čelika. Visoka vlast je mogla donositi odluke i preporuke koje su obavezivale države članice bez njihove saglasnosti ali uz saglasnost Saveta ministara. Savet ministara su činili predstavnici nacionalnih vlasti i imao je ulogu koordiniranja aktivnosti nacionalnih Vlada i Visoke vlasti. Parlament su činili članovi nacionalnih Parlamenata i bavio se kontrolnim i administrativnim pitanjima. On je mogao 2/3 većinom da smeni Visoku vlast. Sud pravde je imao obavezu da se stara o primeni osnivačkog ugovora i drugih pravnih akta. Nadležnost Suda se odnosila na države članice i Institucije Unije a pred Sudom su se mogla pojaviti pravna i fizička lica.

**2. UGOVORI O FORMIRANJU EVROPSKE EKONOMSKE ZAJEDNICE I EVROPSKE ZAJEDNICE ZA ATOMSKU ENERGIJU** - ugovor koji je uspostavio EEZ potpisan je u Rimu 25.marta.1957.god. Tada je potpisan i Ugovor o Evropskoj zajednici za Atomsku energiju- EZAE. 1960.god potpisan je Ugovor o evropskoj zoni slobodne trgovine: Velika Britanija, Austrija, Portugalija, Novreška, Švedska, Danska, Švajcarska. Delovalo je da je reč o konkurentskim organizacijama ali su razvijeni dobri odnosi. 1992.god potpisan je ugovor o formiranju Evropskog ekonomskog prostora. Osnovni cilj formiranja Zajednice bio je da se eliminišu barijere koje dele Evropu, stvaranje zajedničkog tržišta, povećanje ekonomske stabilnosti i životnog standarda, uspostavljanje carinske unije, slobodno kretanje robe, usluga, kapitala i ljudi. Predviđena je i harmonizacija nacionalnih zakonodavstava. Institucije su preuzete od EZUČ ali je umesto Visoke vlasti formirana Komisija (sa većom nezavisnošću a nešto užim nadležnostima). Najvažniju ulogu je imao Savet ministara. Međunarodno pravni subjektivitet imaju sve tri zajednice. One mogu sticati prava i obaveze, biti stranka pred Sudom, zaključivati međunarodne ugovore. EZAE je nastala na osnovu saglasnosti država članica o potrebi razvoja zajednicke politike u atomskoj energiji. Sistem formiran Rimskim ugovorima imao je nedostatke u tom smislu što su postojali zajednički organi (Sud i Parlament) i posebni (ostali). Zajednice su imale i zajedničke administrativne službe za informisanje, izdavaštvo, pravnu službu i statistiku.

**3. MERGER UGOVOR** - potpisan u aprilu 1965.god, stupa na snagu 1. jula 1967.god zbog prilagođavanja institucija nakon najave pristupanja novih članova. Oba člana Komisije biraju države članice. Ovim ugovorom, pored jedinstvenih institucija - Parlamenta i Suda

pravde, uspostavljaju se i Jedinstveni savet i Komisija. Uvodi se sistem finansiranja iz sopstvenih izvora čime je zajednica postala nezavisnija u fiskalnom smislu i manje osetljiva na političke pritiske država članica.

4. **JEDINSTVENI EVROPSKI AKT** - donet je 26-27. februara 1986.god u Luksemburgu sa ciljem da se najkasnije do kraja 1992.god formira unutrašnje tržište. Stupio je na snagu 1. jula 1987.god. Rad se odvijao u senci dva prilično udaljena stanovišta - pristalice čvršćeg jedinstva i pristalice državnog suvereniteta. Naglašena je važnost unutrašnjeg tržišta i navedeno da do 1992. treba da budu otklonjene sve tehničke, fizičke i zakonske barijere u trgovini. Kroz reformu strukturnih fondova učvršćeni su finansijski instrumenti. Neophodno je obezbediti slobodu kretanja lica, robe, usluga i kapitala. Izvršene su reforme u institucijama tako da Komisija dobija veća ovlašćenja u izvršnoj vlasti a Parlament u spoljoj politici. Proširen je broj slučajeva u kojima se odlučuje kvalifikovanim većinom. Jedinstvenim evropskim aktom institucionalizovani su Evropski savet i Sud prve instance.

5. **UGOVOR O EU ( MASTRIHTSKI UGOVOR )** - potpisan u Mاستrihtu 7. februara 1992.god a stupa na snagu 1. novembra 1993.god. Nastao je posle sloma sovjetskog komunističkog sistema i ujedinjenja Nemačke. Ovi faktori su nametali podizanje integracionog procesa na viši nivo. Preovladalo je mišljenje da je nužno postići viši stepen jedinstva između naroda Evrope koji će omogućiti da se odluke donose na nivou što je moguće bližem građanima. Mاستrihtski ugovor uspostavlja novi politički entitet nazvan Evropska unija (naziv je pomalo neprikladan jer obuhvata mnoge evropske države koje ostaju van članstva). Unija je entitet sačinjen od tri stuba: prvi stub - sastavljen je od 3 postojeće Evropske zajednice (EZUČ, EEZ, EZAЕ), drugi stub - sačinjen je od sistema zajedničke spoljne i bezbednosne politike, treći stub - obuhvata novu sferu koja se odnosi na pravosuđe i unutrašnju politiku. Ova tri stuba smatraju se jedinstvenim institucionalnim okvirom. Ugovor je podeljen na dva strukturna dela: 1. koji se bavi ekonomskom i monetarnom unijom, 2. koji se bavi političkom unijom. Naloženo je uspostavljanje monetarne unije putem uvođenja jedinstvene valute najkasnije do 1.januara 1999. Formirani su Evropski savet i Komitet regija a institucionalizovan je i Ombudsman, kojeg imenuje Evropski parlament. Znacajno je proširena delatnost Zajednice u oblasti obrazovanja, kulture, javnog zdravlja, zaštite potrošača, transevropske i prekomorske saradnje, industrijske saradnje. Mاستrihtski ugovor je novi kvalitet u procesu stvaranja Unije sa komunitarnim, federativnim uređenjem. U korpus federativnih (komunitarnih) delatnosti ulazile bi makroekonomija, spoljna i bezbednosna politika, pravosuđe, odbrana. Cilj je da se postigne što veće jedinstvo naroda Evrope. To bi bilo ostvareno podsticanjem privrednog i društvenog razvoja, ukidanjem granica, jačanjem kohezije, jedinstvenom valutom.

*Supside*

*jarnost*

je podignuta na nivo konstitutivnih principa tek Ugovorom o EU. Supsidijarnost je jedan od principa na kojima počiva Unija a ogleda se u pronalaženju optimalnog nivoa odlučivanja i delovanja, odnosno na nivou što je moguće bližem građanima. Ovaj princip se uzima kao kriterijum raspodele nadležnosti u okviru Unije. Obično se označava primat nacionalnog nivoa uz mogućnost daljeg spuštanja na regionalni i lokalni nivo. Zajednica preduzima mere u skladu sa načelom supsidijarnosti samo ako ciljevi akcije ne mogu biti ostvareni od strane država članica (ne primenjuje se tamo gde Unija ima ekskluzivnu nadležnost). Primena je opravdana i: ako je reč o transnacionalnom aspektu akcije; ukoliko su radnje države članice slabijeg kvaliteta; ako radnja na komunitarnom nivou mora donositi jasne koristi. Projekciju

odlučivanja u EU uslovljavaju države članice, regioni, političke stranke, pokreti, javno mnjenje i dr.

#### *Unijsko građanstvo*

je korpus prava i obaveza za sve državljane država članica. Poseban značaj imaju: pravo kretanja i nastanjivanja, aktivno i pasivno biračko pravo, pravo na konzularno-diplomatsku zaštitu, pravo podnošenja peticije, pravo obraćanja Ombudsmanu. Izvodi se iz državljanstva država članica, nije njegova zamena, samo ga prati i dopunjava.

**6. AMSTERDAMSKI UGOVOR** - deklarativno se kod država članica javlja volja za dogradnjom institucionalnog i pravnog okvira EU. To je delimično postignuto ugovorom koji su potpisali 15 država članica u Amsterdamu 2. oktobra 1997. a stupio je na snagu 1. maja 1999. Očekivano proširenje EU zahtevalo je reformu institucija. Pretežni deo Amster. ugovora se odnosi na dopune i izmene Osnivačkih ugovora. Njegov značaj je primetan u oblasti bliže saradnje, zaštite ljudskih prava i sloboda, evropskog građanstva, ravnopravnosti polova, pravosuđa, zdravstva, zaštite potrošača, socijalne politike, politike zapošljavanja itd. Ciljevi Unije naznačeni Mastr. Ugovorom su neznatno izmenjeni. Posebno značajno jačanje Unije kao prostora slobode, bezbednosti i pravde uz usvajanje mera u vezi sa kontrolom granica, azila, imigracije, borbe protiv kriminala. Dodatne oblasti su poboljšanje funkcionisanja organa EU, zajednička odbrambena politika, budžetska disciplina, transparentna politika odlučivanja... Glavna pitanja su kako ne urušiti osnovne vrednosti pri proširenju Unije i kako otkloniti deficit demokratičnosti. Nezaobilazna je izmena koja se odnosi na blisku saradnju – mogućnost da se grupa država odluči za produbljenu, širu, intenzivniju saradnju. Da bi se sproveda potrebno je da ostale države nisu zainteresovane, da ta saradnja ne remeti tekovine, da nije protiv pravila konkurencije i da se poštuje institucionalni okvir EU. Princip supsidijarnosti se primenjuje u skladu sa restriktivnim tumačenjem granica ekskluzivne nadležnosti. Unija ima ekskluzivnu nadležnost kod regulisanja unutrašnjeg tržišta, četiri fundamentalne slobode, zajedničke komercijalne i poljoprivredne politike a uvodi se i princip proporcionalnosti. Povelja EU o osnovnim pravima usvojena je 2000. godine i predstavlja dodatnu osnovu zaštite ljudskih prava. Savet je ovlašćen da utvrdi povredu osnovnih principa Unije (slobode, demokratije, vladavine prava, zaštite ljudskih prava i sloboda) i može izreći mere suspenzije. Nove odredbe u oblasti zapošljavanja uglavnom se odnose na zabranu diskriminacije.

**7. UGOVOR IZ NICE** - donet je na Konferenciji održanoj decembra 2000. god. Šefovi država i vlada potpisali su ugovor bez većih ambicija. Postoje izvesne teškoće, Irski referendum nije uspeo 2001. ali uspeva 2002. Stupio je na snagu 1. februara 2003. god. Razlog donošenja ovog ugovora je u tome da se Amsterdamski ugovor nije u dovoljnoj meri bavio pitanjima funkcionisanja Unije posle proširenja. Međuvladina konferencija je donela odluku da se razreši pitanje veličine i kompozicije Komisije. Kasnije se ispostavilo da je sud o Amster. ugovoru pogrešan jer je i ovako bilo malo konkretnih rezultata i problemi nisu prevaziđeni. Najznačajnije promene su se desile u drugom i trećem stubu. Promena se odnosi na polje odbrambene politike, postoji mogućnost spajanja svih ili dela vojnih snaga. Formirane su i snage za brza dejstva od 60 000 vojnika i 5000 policajaca za upravljanje krizama. Napravljena je i agencija EUROJUST za prevenciju kriminala. Izvršene su promene u sastavu Komisije, proširene nadležnosti Saveta u pogledu odlučivanja kvalifikovanim većinom. Ovaj ugovor je doprineo jačanju demokratije, omogućio legitimitet

političkim partijama. Ranija bliska saradnja je nazvana simbolički pojačana, može se dobiti na zahtev samo 8 članica. Saradnja se uspostavlja tako što se zainteresovane države obraćaju Komisiji koja daje predlog Savetu koji odobrava saradnju kvalifikovanom većinom. Ovim ugovorom je u izvesnom smislu zaključen proces reformi Zajednice (Unije) a današnja Zajednica se u mnogome razlikuje od one na početku.

8. **USTAV EU** - na Samitu u Briselu 18. juna 2004. usvojen je predlog Ugovora o Ustavu EU jednoglasno od strane svih 25 država članica. Stupa na snagu 1. oktobra 2006. Ustav EU je jedinstven u procesu evropske integracije jer svojim članom 437 ukida sve osnivačke ugovore (osim Ugovora o Euratomu) kao i njihove izmene i dopune. Ustav čini kratka preambula i četiri dela i sačinjava ga 448 članova. Prvi deo - definišu se ciljevi Unije, osnovna prava, državljanstvo, nadležnosti. Drugi deo - definiše se pravni subjektivitet EU. Treci deo - definiše se podela nadležnosti između EU i država članica. Četvrti deo - sadrži odredbe o ukidanju prethodnih osnivačkih ugovora.

## **AKTI INSTITUCIJA EVROPSKE UNIJE**

1. **UREDBE** - su direktno primenjive i obavezujuće za sve države članice EU. Objavljuju se u Službenom glasniku EU i stupaju na snagu kako je utvrđeno u posebnoj uredbi. Ukoliko to nije specificirano stupaju na snagu 20 dana posle objavljivanja u Službenom glasniku. One daju opšte smernice, nisu imenovane pojedinačno već su opšteg karaktera. Uredbe postaju automatski deo pravnog sistema država članica, bez potrebe za bilo kakvom formom nacionalne implementacije. Imaju pravno dejstvo u državama članicama koje nije moguće promeniti aktima nacionalnog prava država članica.

2. **DIREKTIVE** - obavezuju sve države članice ali ostavljaju državama članicama izbor forme i načina primene. Ne moraju se objavljivati u Službenom glasniku ali praksa pokazuje da se veliki broj direktiva objavljuje. To se odnosi na one koje su upućene svim državama. Direktive se moraju implementirati u nacionalno zakonodavstvo, ali u saglasnosti sa

pravilima procedure svake države članice. Treba voditi računa o rokovima transponovanja, oni moraju biti blagovremeni. Građanin može tražiti nadoknadu štete zbog njihovog neblagovremenog transponovanja.

3. **ODLUKE** - su obavezujuće za one kojima su namenjene. Bez obzira da li su namenjene državama ili kompanijama ne zahtevaju nacionalnu proceduru implementacije. One nemaju opšti karakter. Pojedine odluke moraju biti objavljene u Službenom glasniku i stupaju na snagu 20 dana nakon objavljivanja. Kada je odluka upućena državi kojoj određuje cilj koji treba da realizuje, ona donekle podseća na direktivu. Institucije EU imaju mogućnost da uređuju proceduru donošenja odluka. Ugovorom u Mاستrihtu je ustanovljeno pravilo da odluke može da donosi i Centralna banka.

4. **PREPORUKE I MISLJENJA** - nisu obavezne za države članice. Ne mogu biti osporavane i protiv njih se ne može voditi postupak pred Sudom evropske zajednice. **PREPORUKE** - imaju značaj u tome sto pozivaju države da usvoje određeni način ponašanja. Nemaju obavezujući karakter. **MISLJENJA** - daju mogućnost institucijama da iznose svoje misljenje povodom nekih po pravilu važnih stvari.

5. **MEKO PRAVO (Soft law)** - to su drugi izvori prava : uputi, izjave, programi, deklaracije, zapisnici itd. Činjenica je da oni u određenim situacijama proizvode pravna dejstva.

## **OSTALI IZVORI**

1. **UGOVORI SA TREĆIM DRŽAVAMA** - Ugovor iz Mاستrihta kaže da “ ugovori koji se zaključuju između Zajednice i jedne ili više država ili međunarodnih organizacija obavezuju organe Zajednice i države članice”. Oni moraju biti kompatibilni sa osnivačkim ugovorima inače ne bi mogli da stupe na snagu. Njihovu kompatibilnost proverava Sud na osnovu zahteva Saveta, Komisije i države članice. Postoji podela na: 1. ugovore koje države članice sklapaju sa trećim državama i 2. ugovore koje Unija sklapa sa trećim državama. Države članice imaju slobodu ugovaranja u onim oblastima u kojima Unija nema nadležnosti.

2. **EKONOMSKI UGOVORI** - su sporazumi koje je EU zaključila sa zemljama EFTA, Mediteranskim zemljama i zemljama u razvoju. Regulišu trgovinu sa trećim zemljama i druge oblasti. Poseban značaj ima ugovor o stvaranju zajedničkog evropskog ekonomskog prostora sa EFTA državama (kod industrijskih proizvoda nema carina i kontigenata a u poljoprivredi ostaju restrikcije). *Sporazumi sa mediteranskim*

*zemljama* - Zajednica može sa jednom ili više država ili međunarodnih organizacija zaključiti sporazume o pridruživanju. U većini ugovora predviđa se ukidanje carina za industrijske a smanjenje za poljoprivredne proizvode. Obuhvataju saradnju u oblasti ribarstva, životne sredine, tehnološkog razvoja... većina ovih ugovora je dodeljivala državama povlašćeni status u trgovini sa EU.

*Ugovori sa zemljama u razvoju*  
- to su ugovori izvornih članica EU uglavnom sa bivšim kolonijama sa kojima su u prošlosti imale bogate i sadržajne veze.

## **PITANJA IZ PRAVA EVROPSKE UNIJE**

### **OBLAST: OSNIVAČKI UGOVORI**

1. UGOVOR O EVROPSKOJ ZAJEDNICI UGLJ I ČELIK
2. UGOVOR O EVROPSKOJ EKONOMSKOJ ZAJEDNICI
3. UGOVOR O EVROPSKOJ ZAJEDNICI ZA ATOMSKU ENERGIJU
4. MERGER UGOVOR
5. JEDINSTVENI EVROPSKI AKT
6. UGOVOR O EVROPSKOJ UNIJI
7. AMSTERDAMSKI UGOVOR
8. UGOVOR IZ NICE

### **OBLAST: AKTI INSTITUCIJA EVROPSKE UNIJE**

1. UREDBE
2. DIREKTIVE
3. ODLUKE
4. PREPORUKE
5. MISLJENJA

## **OBLAST: INSTITUCIJE EVROPSKE UNIJE**

1. EVROPSKI SAVET
2. SAVET MINISTARA
3. KOMISIJA
4. PARLAMENT
5. SUD PRAVDE

## **OBLAST: OSTALE INSTITUCIJE**

1. CENTRALNA BANKA
2. EVROPSKA INVESTICIONA BANKA
3. KOMITET REGIONA I LOKALNIH VLASTI
4. EKONOMSKO-SOCIJALNI KOMITET
5. REVIZORSKI SUD
6. SUD PRVE INSTANCE
7. OMBUDSMAN